

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ : КРОСКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР

Н. І. Литвиненко, к .е. н., доцент, ДВНЗ «Національний гірничий університет», natalyt33@mail.ru

Методологія дослідження. Результати отримані при застосуванні наступних методів: абстракції – при визначенні сутності категорії «толерантність» як інституціональної норми, так і поведінкової диспозиції; аналізу й синтезу – при побудові індексів «Критерій толерантності» та «Сфера толерантності»; статистичні методи – при визначенні тісноти взаємозв'язку між індексами «Критерій толерантності», «Сфера толерантності» та індексом «Розвиток людського потенціалу».

Результати. Виявлено, що толерантність є досить складним феноменом, який має чисельні форми свого прояву. Для цілей дослідження представлено визначення категорії толерантність як інституціональної норми та поведінкової диспозиції.

Показано, що взаємозв'язок між толерантністю і соціально-економічним розвитком суспільства є вельми складним та неоднозначним процесом. Толерантність є важливим елементом інституціонального середовища, але як самостійна норма вона не здійснює впливу на рівень соціально-економічного розвитку.

Новизна. Розроблено кількісну оцінку толерантності як інституціональної норми, так і поведінкової диспозиції. Індеси обраховані на основі результатів опитувань і відображають сприйняття визначених питань членами суспільства на визначену дату. Досліджено взаємозв'язок між індексами «Критерій толерантності», «Сфера толерантності» й індексом «Розвиток людського потенціалу». Встановлено, що толерантність має певний взаємозв'язок з добробутом, але не причинно-наслідкового характеру.

Практична значущість. Отриманні результати можуть бути використанні для подальшого теоретичного дослідження ролі толерантності як елемента інституціонального середовища, так і поведінкової диспозиції у розвитку та функціонуванні суспільства. Результати крос-культурного аналізу дозволять більш детально проаналізувати взаємозв'язок між рівнем толерантності та соціально-економічним розвитком країни.

Ключові слова: толерантність, соціально-економічний розвиток національної економіки, економічна свобода, розвиток людського потенціалу, індикатори толерантності, взаємозв'язок між толерантністю та добробутом суспільства.

1. Маркузе Г. Репрессивная толерантность / Герберт Маркузе // Критическая теория общества: Избранные работы по философии и социальной критике; пер. с англ. А. А. Юдина. – М. : АСТ, Астрель, 2011. – С. 382.

Markuze G. *Repressivnaya tolerantnost* [Repressive tolerance] / Gerbert Markuze // Kritcheskaya teoriya obshchestva: Izbrannyye raboty po filosofii i sotsialnoy kritike; per.s angl. A. A. Yudina. – М. : AST, Astrel, 2011. – P. 382.

2. Николсон П. Толерантность как моральный идеал / Питер Николсон; пер. с англ. Я. Р. Абдуллина, М. Б. Хомякова // Сборник методических материалов «Толерантность в современной цивилизации». Т. 1. Философия толерантности: история и современность / Уральский межрегион. ин-т обществ. наук. – Екатеринбург, 2007. – С. 11–25.

Nikolson P. *Tolerantnost kak moralniy ideal* [Tolerance as a moral ideal] / Piter Nikolson; per. s angl. Ya. R. Abdullina, M. B. Khomyakova // Sbornik metodicheskikh materialov «Tolerantnost v sovremennoy tsivilizatsii». T. 1. Filosofiya tolerantnosti: istoriya i sovremennost / Uralskiy mezhtregion. in-t obshchestv. nauk. – Ekaterinburg, 2007. – P. 11–25.

3. Хабермас Ю. Когда мы должны быть толерантными? О конкуренции видений мира, ценностей и теорий // Социологические исследования. – 2006. – № 1. – С. 45–53.

Khabermas Yu. *Kogda my dolzhny byt tolerantnymi? O konkurentsii videniy mira, tsennostey i teoriy* [When we should be tolerant? Competition vision of the world, values and theories] // Sotsiologicheskkiye issledovaniya. – 2006. – № 1. – P. 45–53.

4. Хомяков, М. Б. Толерантность: парадоксальная ценность // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2003. – Том VI, Вып. 4. С. 1–13. [Электрон. Ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.old.jourssa.ru/>. – Загол. з екрана.

Khomyakov M. V. *Tolerantnost: paradoksalnaya tsennost* [Tolerance: paradoxical value] // Zhurnal sotsiologii i sotsialnoy antropologii. – 2003. – Tom VI, Vyp. 4. P. 1–13. [Elektron. Resurs]. – Rezhim dostupa: URL: <http://www.old.jourssa.ru/>. – Zagol. z yekrana.

5. Круглова Н. В. Толерантность как социокультурная норма (западноевропейский опыт) [Текст]: автореф дис. д. филос. наук: 21.00.01: захищена 29.12.2011/ Круглова Надежда Викторовна. – С.-Пб., 2011. – 37 с.

Kruglova N. V. *Tolerantnost kak sotsiokulturnaya norma (zapadnoyevropeyskiy opyt)* [Tolerance as a socio-cultural norm (Western European experience)]: avtoref dis. d. filos. nauk: 21.00.01: zakhishchena 29.12.2011/ Kruglova Nadezhda Viktorovna. – S.Pb., 2011. – 37 p.

6. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: в 2 т. [Текст] / Карл Поппер; перекл. з англ. – К. : Основа, 1994. – 444 с.

Popper K. *Vidkryte suspilstvo ta yoho vorohy: v 2 t.* [The Open Society and Its Enemies] / Karl Popper; perekl. z anhl. – K. : Osnova, 1994. – 444 p.

7. Уолцер М. Про толерантність [Текст] / Майкл Уолцер; перекл. з англ. М. Лупішко. – Харків : Видавнича група «РА-Каравела», 2003. – 148 с.

Uoltser M. *Pro tolerantnist* [About tolerance] / Maykl Uoltser; perekl. z anhl. M. Lupishko. – Kharkiv : Vydavnycha hrupa «RA-Karavela», 2003. – 148 p.

8. Леонтьев Д. А. К операционализации понятия «толерантность» // Вопросы психологии. – 2009. – № 5. – С. 3–16.

Leontyev, D.A. *K operatsionalizatsii ponyatiya «tolerantnost»* [To operationalize the concept of «tolerance»] // Voprosy psikhologii. – 2009. – № 5. – P. 3–16.

9. Олпорт Г. У. Толерантная личность // Национальный психологический журнал. – 2011. – № 2(6). – С. 155–159.

Olport G. U. *Tolerantnaya lichnost* [Tolerant personality] // Natsionalnyu psikhologicheskiiy zhurnal. – 2011. – № 2(6). – P. 155–159.

10. Пісоцький В. П. Проблема толерантності в християнській етиці [Текст]: автореф. дис. ... кан. філос. наук: 09.00.06: захищена 25.09.1998 / Вадим Петрович Пісоцький. – Київ, 1998. – 16 с.

Pisotskiy, V. P. *Problema tolerantnosti v khrystyianskiiy etytsi* [The problem of tolerance in Christian ethics]: avtoref. dys. ... kan. filos. nauk: 09.00.06: zakhyshchena 25.09.1998 / Vadym Petrovych Pisotskiy. – Kyiv, 1998. – 16 p.

11. Солдатова Г. Практическая психология толерантности, или как сделать так, чтобы зазвучали лучшие струны человеческой души? // Век толерантности. –2003. – № 6. – С. 60–78.
Soldatova G. *Prakticheskaya psikhologiya tolerantnosti, ili kak sdelat tak, chtoby zazvuchali luchshiye struny chelovecheskoy dushi?* [Practical psychology tolerance, or how to make the best strings sounded the human soul?] // Vek tolerantnosti. –2003. – № 6. – P. 60–78.
12. Giacomo Corneo and Olivier Jeanne A theory of tolerance [Электрон. Ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.SSRN.com/abstract=976576>. – Загол. з экрана.
13. Niclas Berggren, Mikael Elinder Is tolerance good or bad for growth? [Электрон. Ресурс]. – Режим доступа: URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1695931. – Загол. з экрана.
14. Jayoti Das, Cassandra DiRienzo, Thomas Tiemann A global tolerance index // Competitiveness Review: An International Business Journal. – 2008. – Vol. 18 Iss: 3. – P. 92-205.
15. Сиротюк А. С. Критерии толерантности // Вестник Тверского государственного университета. Серия «Педагогика и психология». – 2012. – Выпуск 1. – С. 38–42.
Syrotyuk A. S. *Kryterii tolerantnosti* [Criteria tolerance] // Vestnyk Tverskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya «Pedagogika i psikhologiya». – 2012. – Vypusk 1. – P. 38–42.
16. Психодиагностика толерантности личности. Под ред. Г. У. Солдатовой, Л. А. Шайгеровой. – М. : Смысл, 2008. – 172 с .
Psikhodiagnostika tolerantnosti lichnosti [Psychodiagnostics tolerance of the person]. Pod red. G. U. Soldatovoy, L. A. Shaygerovoy. – M. : Smysl, 2008. – 172 p .
17. Data & Documentation / Documentation / Downloads [Electronic resource]: Сайт «World Values Survey». – Режим доступа: URL: <http://www.worldvaluessurvey.org/>.
18. Data and Documentation [Electronic resource]: Сайт «European Social Survey». – Режим доступа: URL: <http://www.europeansocialsurvey.org/>
19. Human Development Report. Getting and using the data [Электронный ресурс]: Сайт ПРООН. – 10.04.13. – Режим доступа: <http://hdrstats.undp.org/en/tables/>. – Загол. з экрана.